

Ks. Stanisław Garnczarski

Wydział Teologiczny PAT, Tarnów

POLSKIE ŚPIEWNIKI KATOLICKIE XIX I XX WIEKU JAKO ŹRÓDŁO DO BADAŃ NAD CHORAŁEM GREGORIAŃSKIM (ŹRÓDŁA)

Chorał gregoriański jako śpiew własny liturgii rzymsko-katolickiej zajmuje w tradycji muzycznej Kościoła pierwsze i główne miejsce. Kościół zawsze starał się „strzec drogocennego skarbu, jakim jest śpiew gregoriański i hojnie przekazywać go ludowi chrześcijańskiemu”.¹ Czynił to poprzez wypowiedzi papieży, synodów i biskupów diecezjalnych.

Podjmując powyższy temat należy zadać pytanie, w jaki sposób popularne wydania śpiewów kościelnych, jakimi zawsze były śpiewniki kościelne, tego rodzaju wskazania wprowadzały w życie.

Jako podstawowe źródła powyższych badań przyjmujemy wydawnictwa śpiewnikowe z II połowy XIX w. i I połowy XX w. *Terminus a quo* stanowi śpiewnik M. M. Mioduszeńskiego (1838), a *terminus ad quem* wyznacza śpiewnik W. Lewkowicza z 1961 r. Założeniem bowiem niniejszego artykułu jest zakończenie badań na Soborze Watykańskim II. W niniejszym opracowania zostaną zaprezentowane dostępne wydania źródeł, czyli śpiewniki katolickie. W drugiej zaś zawarty w nich repertuar śpiewów chorałowych.

Rola śpiewników w powszechnym użytku w Kościele Katolickim w XIX wieku była bardzo znacząca. Wiek XIX był bowiem okresem, w którym brakowało wielu ksiąg liturgicznych. Powodem tego były zniszczenia wojenne, kordony graniczne utrudniające wymianę dóbr kulturalnych oraz odległość czasowa ostatnich wydań nutowych dla Polski.² Próbą uzupełnienia tego braku były wydawnictwa kancjonałów. *Cantionale ecclesiasticum* było księgą śpiewu w czasie obrzędów roku liturgicznego dla kapłana i organisty. Dla ludu zaś

¹ *Musicae sacrae disciplina*, w: A. Filaber, *Cantare missam*, Warszawa 1993, s. 37.

² Z. Wit, *Śpiew w liturgii na ziemiach polskich w XIX wieku*, w: *Studia z dziejów liturgii w Polsce*, T. Schenk (red.), t. 3, Lublin 1980, s. 234.

przeznaczone były śpiewniki katolickie, które uzupełniały repertuar kancjonałowy.

Pierwszym obszerniejszym śpiewnikiem katolickim w Polsce był wydany w 1838 r. w Krakowie śpiewnik ks. M.M. Mioduszeńskiego.

1. ŚPIEWNIK KS. M. M. MIODUSZEŃSKIEGO

Wydany w 1838 r. w Krakowie w Drukarni Stanisława Gieszkowskiego. Jego pełny tytuł brzmi: *Śpiewnik Kościelny, czyli pieśni nabożne z melodyjami w kościele katolickim używane, a dla wygody kościołów parafialnych przez ks. M. M. Mioduszeńskiego ze zgromadzenia ks. ks. Misjonarzy zebrane*. W zwykłej papierowej oprawie, w formacie 12x18 *Śpiewnik* na 379 stronach zawierał 172 pozycje oraz pełny nutowy zapis 192 melodii. Tylko jedna pieśń została podana bez melodii [...], a 17 różnych tekstów jest przypisanych do melodii innych pieśni. Autor w swoim postanowieniu zredagowania i wydania śpiewnika powodowany był wieloma przyczynami, o których mówi w przedmowie. Jednakże pierwszy impuls do tego postanowienia pojawił się w czasie udziału ks. Mioduszeńskiego w wizytacji biskupiej przeprowadzanej w wielu parafiach przez bpa Karola Skórkowskiego. Mioduszeński zauważył katastrofalny stan śpiewu wiernych w kościołach, powodowany nie tylko słabym przygotowaniem organistów do prowadzenia śpiewów, ale także brakiem śpiewnika, z którego mogliby uczyć się śpiewów liturgicznych.³

Śpiewnik dzieli się na dwie części. W pierwszej umieszczone są pieśni, w drugiej msze, nieszpory, suplikacje, litanie, koronka, godzinki. Śpiewy mają układ tematyczny dostosowany do liturgii świąt roku kościelnego. [...] Całość poprzedzona jest wstępem autora (4 strony), a na ostatnich stronach znajduje się spis treści.

³ Sam ks. Mioduszeński wspomina o tym: „Wiadomo już co mnie skłoniło do zbierania Pieśni nabożnych z melodyjami, bo wyraziłem to w przedmowie do *Śpiewnika Kościelnego*: lecz i to jeszcze dodać muszę, iż pierwszą myśl, którą powziąłem, winien jestem następującej okoliczności. Gdy w roku 1830 i 31 wezwany zostałem od X. Bpa Krakowskiego (Karola Skórkowskiego) jako Teolog do boku jego w czasie Wizyty Dyecezyjalnej, wtenczas to spostrzegłem i przekonałem się naocznie, jak lud w wielu Kościołach Parafialnych bardzo mało zna pieśni nabożnych, a organiści choćby go chcieli nauczać, tłumaczyli się tem, iż sami nie wiedzą gdzieby się mogli dowiedzieć o Melodyjach. I od tego to czasu, chcąc zaradzić temu niedostatkowi, zająłem się zbieraniem rozmaitych pieśni, bądź to z Książek drukowanych, bądź z rękopismów, a nade wszystko wywiadywałem o ich własnych melodyjach. Jeżeli zaś na niektórych pieśniach potrzebnych zbywało, lub melodyi własnej do niektórych niedostawało, to nowe ułożyłem”, w: *Księga druków i wydawnictw stradomskich w bibliotece domu stradomskiego Księży Misjonarzy w Krakowie*, H. Feicht, X. Marcin Mioduszeński i C.M (1787-1868), w: *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Dr Adolfa Chybińskiego*, Kraków 1930, s. 77.

Koncepcja *Śpiewnika* jest wyraźna, przejrzysta i zrozumiała. [...] W zbiorze jednakże nie ma prawie zupełnie śpiewów łacińskich. Do wyjątków należy śpiewana w Polsce w XIX w. proza adwentowa *Mittit ad Virginem* i sekwencja *Lauda Sion*.⁴ W roku 1842 ukazał się *Dodatek do Śpiewnika* jako druga część zbioru; wydany on został również w Drukarni Stanisława Gieszkowskiego w Krakowie. *Dodatek* miał 381 stron i ułożony został podobnie, jak część pierwsza. Te dwie części wzajemnie się uzupełniały. W ten sposób *Śpiewnik* rozrósł się do 760 stron i stał się prawdziwą skarbnicą muzyki Kościoła w Polsce.⁵

2. ŚPIEWNIK KS. J. SIEDLECKIEGO

Wydany został po raz pierwszy w 1876 roku pod tytułem *Śpiewniczek pieśni kościelnych*. Pierwsze wydanie nie zawierało nut, ale wyłącznie same teksty; było jakby wydaniem próbnym. Od drugiego wydania wszystkie edycje posiadały już nuty.

Całą edycję tego śpiewnika można podzielić na kilka etapów, będących chronologicznym ukazaniem rozwoju wydawnictwa pod względem zmian jego zawartości. Pierwszy etap obejmował wydania z lat 1876 – 1902, drugi – 1908 – 1922, trzeci – 1928 – 1948, czwarty wydanie z 1953 r. i piąty wydania po 1959 do Soboru Watykańskiego II.

1. Wydania Śpiewnika z lat 1876 – 1902

Ponieważ pierwsze wydanie jest beznutowe, dlatego też pominiemy je, nie poddając szczegółowszemu omówieniu. Drugie wydanie z roku 1878 posiadało już zapis nutowy. Jego tytuł to: *Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku młodzieży szkolnej. Zebrał X. J. Siedlecki. Katecheta przy szkole pospolitej u św. Barbary w Krakowie*. Zostało wydane w Krakowie, nakładem autora, w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego – pod zarządem Ignacego Stecla. Siedlecki wskazuje na śpiewnik X. Mioduszewskiego jako główne źródło repertuaru, oraz dodaje, że nowsze melodie są opatrzone

⁴ S. Sypiek, *150 lat Śpiewnika Kościelnego księdza Mioduszewskiego*, Ruch Muzyczny 32 (1988) nr 21, s. 24.

⁵ Tamże, s. 25.

nazwiskami ich autorów.⁶ W wydaniu jest kilka śpiewów łacińskich, ale nie ma wśród nich śpiewów gregoriańskich.

Wydanie III zostało poprawione i powiększone przez dodanie Nieszporów po łacinie i po polsku. Ukazało się ono w 1886 roku w Krakowie, nakładem wydawcy, w Drukarni Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządkiem Adama Mikołaja Kosterkiewicza.

Wydanie IV, o takim samym tytule jak poprzednie, pojawiło się w 1895 roku w Krakowie, w Drukarni Związkowej pod zarządkiem Adama Szyjewskiego, ale już nie nakładem autora, lecz jak zaznaczono na karcie tytułowej, jest to „Nakład i własność XX Misjonarzy na Kleparzu”⁷ Na stronie tytułowej, jako rozszerzenie tytułu podano także wzmiankę o tym, że *Śpiewniczek* jest zatwierdzony przez krajową Radę Szkolną do użytku szkół.⁸ W roku 1902 nastąpiła powtórna edycja tego *Śpiewniczka* w zaborze rosyjskim. W tytule zaznaczono, że *Śpiewniczek* przeznaczony jest dla użytku wiernych,⁹ a nie tylko szkół. Edycja ta nie wnosi nowego materiału w swym repertuarze.

2. Wydania Śpiewnika z lat 1908 – 1922

Wydanie V emitowane czterokrotnie w roku 1908 wydrukowane zostało w Krakowie w Drukarni Związkowej zarządzanej przez Adama Szyjewskiego. Ukazało się nakładem XX. Misjonarzy w Krakowie na Kleparzu. Redakcją zajmowali się ks. Jędrzej Masny, ks. Konstanty Witaszek oraz ks. Stefan Król i ks. Andrzej Zabrzeziński¹⁰

W roku 1916 ukazało się drukiem w Krakowie wydanie VI *Śpiewniczka Kościelnego* ks. J. Siedleckiego. Jest ono prawie identyczne z wydaniem poprzednim.¹¹

⁶ „Melodie dawne czerpane są ze Śpiewnika X. Mioduszewskiego, a co do nowych melodyj, te pochodzą, albo od autorów, którzy są wymienieni przy każdej pieśni, albo ze źródeł najpewniejszych”. J. Siedlecki, *Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku młodzieży szkolnej*, Kraków 1878, s. 2.

⁷ Stało się tak przypuszczalnie dlatego, że ks. Jan Siedlecki opuścił Zgromadzenie i został księdzem dziecezjalnym. Wydawnictwo *Śpiewniczka* przekazał Zgromadzeniu, które jednak we wszystkich późniejszych wydaniach zachowało nazwisko pierwszego redaktora.

⁸ Pełny tytuł brzmi: „Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku młodzieży szkolnej przez X. J. Siedleckiego zebrany a przez Wysoką c. k. Radę Szkolną krajową uchwałą z dnia 14 lipca 1880 L. 556 dla szkół ludowych, pospolitych i wydziałowych przeznaczony”

⁹ Tytuł brzmi: „Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku wiernych, zebrany przez ks. J. Siedleckiego. Wydanie nowe. Warszawa Gebethner i Wolff 1902”

¹⁰ R. G r a d z i k, *Dzieje Śpiewniczka kościelnego Ks. Jana Siedleckiego w latach (1876-1928)*, Lublin 1980 (mszp. pracy mgr. BIM KUL), s. 48-49.

¹¹ Tamże, s. 86.

Także następne wydania VII i VIII, które wyszły w 1918 r. stanowią przedruk wydania VI bez jakichkolwiek zmian.¹²

W roku 1920 w Krakowie w Drukarni „Czasu” ukazało się kolejne IX i X wydanie Śpiewniczka. W tej samej Drukarni, zarządzanej przez Leopolda Wójcika, wydrukowano wydanie XI. Układ i zawartość powyższych wydań były takie same i nie różniły się od wcześniejszych.¹³

3. Wydania Śpiewnika z lat 1928 – 1948

W roku 1928 wyszło jubileuszowe wydanie Śpiewnika ks. Siedleckiego¹⁴ spowodowane upłynięciem 50. lat od ukazania się pierwszego wydania. Na stronie tytułowej tego wydania figuruje nadal nazwisko ks. Siedleckiego, mimo że opracowali ten zbiór już inni autorzy, a mianowicie ks. Wendelin Świerczek ze współudziałem Bolesława Wallek – Walewskiego. Mimo iż, ks. Siedlecki zmarł w 1902 r., kontynuatorzy wydań zamieścili jego nazwisko w następnych edycjach. Być może wynikało to zarówno z szacunku dla autora, który rozpoczął tę edycję, a może także ze względu na zapewnienie śpiewnikowi popularności, jaką cieszył się on na początku swego istnienia. Omawiane wydanie ukazało się nakładem Księży Misjonarzy w Drukarni Związkowej w Krakowie pod zarządem Józefa Dziubanowskiego. Autorzy jubileuszowego wydania postanowili rozszerzyć krąg odbiorców śpiewnika. Dotychczas adresowany był on do młodzieży szkolnej, obecnie został przeznaczony dla ogółu wiernych, w parafiach wiejskich, miejskich, dla różnego rodzaju wspólnot zakonnych i stowarzyszeń. Mówi o tym zmiana tytułu śpiewnika. Drugą cenną zmianą w tym wydaniu, podyktowaną chęcią dostosowania się do zarządzeń zawartych w Motu Proprio Piusa X oraz wpływem coraz liczniejszych ośrodków propagujących chorał gregoriański,¹⁵ było poszerzenie działu śpiewów łacińskich, opartych na edycji watykańskiej, na kancjonale X. Gieburowskiego i „Cantu-

¹² Tamże, s. 88.

¹³ R. G r a d z i k, dz. cyt., s. 88-89.

¹⁴ Pełny tytuł brzmi: „X. Jan Siedlecki. Śpiewnik kościelny z melodiami na 2 głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie oraz różne nabożeństwa i modlitwy wydanie jubileuszowe (1878 – 1928) opracował X. W. Świerczek C. M. ze współudziałem Bolesława Wallek Walewskiego”

¹⁵ W. S c h e n k, *Kościół w odrodzonym państwie polskim*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, t. 2, cz. 2, B. K u m o r (red.), Poznań-Warszawa 1979, s. 112; J. Z a c h a r i a s i e w i c z, *Jaki ma być nasz śpiew kościelny*, Przewodnik Katolicki 34 (1928), s. 692-693; *O naprawę śpiewu kościelnego*, Przewodnik Katolicki 33 (1927), s. 331.

ale” XX. Misjonarzy.¹⁶ Znalazły się w nim „śpiewy przed sumą”, „Missa (VIII) in festis duplicibus (De Angelis)”, „Nieszpory po łacinie” i „Różne śpiewy”

W roku 1947 i 1948 pojawiły się kolejne dwa wydania Śpiewnika, będące jednakże przedrukiem wydania jubileuszowego.

4. Wydanie Śpiewnika w roku 1953

Wydanie powyższe z roku 1953 jest specyficzne i wyjątkowe. Dotychczas Śpiewnik ks. Siedleckiego był wydawany nakładem XX. Misjonarzy. Jednakże w latach pięćdziesiątych władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej odebrały Zgromadzeniu prawa wydawnicze.¹⁷ Stąd w 1953 r. wydanie Śpiewnika ks. Siedleckiego zlecono instytucji „Ars Christiana” w Warszawie. Wydanie to ma nieco zmienioną szatę graficzną. Karta tytułowa nie uległa większym zmianom, ale opuszczone zostały w tytule¹⁸ informacje o nabożeństwach i modlitwach, które w tej edycji śpiewnika pominięto. Wydanie to także nie posiada, w przeciwieństwie do wszystkich poprzednich, imprimatur władz kościelnych i Zgromadzenia Księża Misjonarzy. Straciło więc ono charakter wydawnictwa kościelnego, a stało się edycją prywatną.¹⁹ Na stronie tytułowej widnieje co prawda nazwisko ks. Świerczka jako redaktora, jednakże z jego wypowiedzi w przedmowie do następnego wydania w roku 1959 wynika, że nie był on rzeczywistym redaktorem. Wbrew jego woli bowiem usunięto ze zbioru kilkadziesiąt pieśni, które zostały przywrócone w edycji z 1959 roku redagowanej rzeczywiście przez ks. Świerczka. Tak więc trzeba przyjąć, że redaktorem wydania z 1953 roku był ktoś wytypowany przez zarząd wydawnictwa „Ars Christiana”.²⁰

¹⁶ J. S i e d l e c k i, *Śpiewnik kościelny z melodiami na 2 głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie oraz różne nabożeństwa i modlitwy wydanie jubileuszowe (1878 – 1928) opracował X. W. Świerczek C. M. ze współudziałem Bolesława Wallek Walewskiego, Lwów – Kraków – Paryż 1928, s. X.*

¹⁷ „Ministerstwo Handlu Wewnętrznego – Departament Organizacyjny pismem z dn. 20.03.1950 r. Nr 0-V. F.a.-71-127 odmówiło naszemu Wydawnictwu – podobnie jak innym podobnym wydawnictwom – pozwolenia-koncesji na prowadzenie przedsiębiorstwa Wydawniczego z zaznaczeniem: «decyzja stanowcza» i bez podawania powodów odmowy. W związku z tym trzeba pomyśleć o likwidacji Wydawnictwa ze względu na wielkie podatki i domiary od podatków”. *Kronika Domu Kleparskiego Księża Misjonarzy, Kraków 1950, t. 3, s. 362.*

¹⁸ Tytuł brzmi: „Ks. Jan Siedlecki – Śpiewnik Kościelny – z melodiami na 2 głosy zawiera pieśni polskie i śpiewy łacińskie – opracował ks. Wendelin Świerczek CM – ze współudziałem – Bolesława Wallek Walewskiego”, *Ars Christiana, Warszawa 1953.*

¹⁹ S. G r e n d a, *Dzieje Śpiewnika Kościelnego Ks. Jana Siedleckiego pod redakcją Ks. Wendelina Świerczka CM (1928-1975), Lublin 1983 (mszp. pracy mgr. BIM KUL), s. 74.*

²⁰ S. G r e n d a, dz. cyt., s. 76-77.

5. Wydania Śpiewnika w okresie 1959 – Sob. Vat. II

W tym okresie edycją Śpiewnika ks. Siedleckiego zajmowało się Wydawnictwo Diecezjalne św. Krzyża w Opolu. Wydanie z 1959 roku było pierwszą edycją Śpiewnika w tym wydawnictwie. Ponieważ Księża Misjonarze nie odzyskali jeszcze wówczas praw wydawniczych, dlatego też na propozycję ks. Curzydły, dyrektora wydawnictwa diecezjalnego w Opolu, by wznowić wydawanie Śpiewnika Ks. Siedleckiego, przystąpili do redakcyjnych prac przygotowawczych.²¹ Głównym redaktorem pozostał nadal ks. Wendelin Świerczek CM natomiast zmienili się współredaktorzy. Na miejsce Bolesława Wallek Walewskiego pojawili się: ks. Leon Świerczek (brat ks. Wendelina Świerczka), ks. Karol Mrowiec i Feliks Rączkowski.²²

3. ŚPIEWNIK KS. J. SURZYŃSKIEGO

Śpiewnik ks. Surzyńskiego ukazał się pierwszy raz w latach 1885 – 86. Został wydany w dwóch częściach, mianowicie cz. I „Laudate Dominum”²³ w roku 1885 i cz. II „Śpiewajmy Panu”²⁴ wydana w roku 1886. Śpiewnik ten był kilkakrotnie wznawiany. Drugie powiększone i poprawione wydanie cz. I ukazało się w Poznaniu drukiem i nakładem Leitgebera w roku 1892²⁵, a cz. II także w Poznaniu, ale nakładem i czcionkami Drukarni i Księgarni św. Wojciecha w 1907 roku.²⁶

Dzieło zredagowania powyższego śpiewnika zleciło ks. Surzyńskiemu walne zebranie księży i organistów w pałacu Działyńskich.²⁷ Jak się okazuje

²¹ Tamże, s. 85.

²² Por. J. S i e d l e c k i, *Śpiewnik kościelny*, Opole 1973, s. XI.

²³ Pełny tytuł brzmi: „Śpiewnik Kościelny dla użytku parafii rzymsko – katolickich. Część pierwsza – Laudate Dominum zawierająca msze choralne, nabożeństwo nieszporne i kompletę. Wydał Ks. Józef Surzyński, dyrygent chóru archikatedralnego i nauczyciel śpiewu w seminarium duchownem”, Poznań 1885.

²⁴ Pełny tytuł brzmi: „Śpiewnik Kościelny dla użytku parafii rzymsko – katolickich. Część druga – Śpiewajmy Panu zawierająca pieśni kościelne i litanie. Wydał X. Józef Surzyński dr. św. teologii, proboszcz w Kościanie”, Poznań 1886.

²⁵ J. S u r z y ń s k i, *Śpiewnik Kościelny dla użytku parafii rzymsko – katolickich. Cz. I. Laudate Dominum zawierająca msze choralne, nabożeństwo nieszporne i kompletę*, Poznań 1892.

²⁶ J. S u r z y ń s k i, *Śpiewnik Kościelny dla użytku parafii rzymsko – katolickich. Cz. II. Śpiewajmy Panu zawierająca pieśni kościelne i litanie*, Poznań 1907.

²⁷ „Pierwsza myśl wydania *Śpiewnika* powstała na pierwszym walnym zebraniu księży i organistów w pałacu Działyńskich. Ks. prob. Bronisław Echaust ze Żernik wyraził wówczas swe ubolewanie, że nie mamy dotąd jednolitego śpiewnika diecezjalnego, któryby obejmował

z następnej wypowiedzi ks. Surzyńskiego, powyższe zebranie było zebraniem w ramach Towarzystwa św. Wojciecha. Źródłem do opracowania pierwszej części *Śpiewnika* były krakowskie księgi choralne,²⁸ czyli chorał piotrkowski.

4. ŚPIEWNIK KS. W. GIEBUROWSKIEGO

W roku 1919²⁹ ks. Wacław Gieburowski wydał niewielki, bo zawierający zaledwie 64 pozycje *Śpiewnik Kościelny*, o którego popularności świadczy to, że do roku 1938 miał on aż siedem wydań i został wznowiony jeszcze raz po wojnie w roku 1947.³⁰ W naszym opracowaniu przedstawimy materiał z trzech wydań tego *Śpiewnika*, mianowicie z wydania II z roku 1920,³¹ następnie z wydania III, które ukazało się w roku 1922³² oraz z wydania VI, z roku 1929.³³ Te trzy edycje ukazały się w Poznaniu, nakładem wydawcy czyli ks. Wacława Gieburowskiego. Oprócz tego zaprezentujemy repertuar ostatniego wydania *Śpiewnika* z roku 1947. Zbiór ukazał się w Wydawnictwie im. K.T. Barwickiego w Poznaniu pod tym samym tytułem, co wcześniejsze edycje.

5. ŚPIEWNIK T. FLASZY

Tomasz Flaszka wydał w Krakowie „*Śpiewnik kościelny katolicki*” Podzielił go na trzy części, które ukazywały się w odstępach kilkuletnich.

wszystkie po parafiach używane msze i pieśni kościelne, a któryby przytem objętością i taniością swą każdemu parafianinowi był przystępny. Po dość długiej nad tym przedmiotem dyskusji poleciło mi walne zebranie, bym się ułożeniem śpiewnika takiego zajął” J. S u r z y ń s k i, *Laudate Dominum*, Muzyka Kościelna 5 (1885) nr 9, s. 65.

²⁸ „Jak już w artykule o pierwszej części śpiewnika mego pod tyt. *Laudate Dominum* pisałem, pierwsze walne zebranie Towarzystwa św. Wojciecha mnie tę pełną odpowiedzialności pracą powierzyło. Łatwiej daleko przyszło mi wywiązać się z zadania powyższego przy układzie pierwszej części, gdyż mając przed sobą krakowskie księgi choralne, wydane pod nadzorem biskupów polskich, wystarczyło przedrukować z nich nótę w nótę melodye gregoriańskie, by przez to samo nadać części tej cechę prawdziwej autentyczności”. J. S u r z y ń s k i, *Śpiewnik kościelny polski*, Muzyka Kościelna 6 (1886) nr 5, s. 34.

²⁹ Z. B e r n a t, Ks. Wacław Gieburowski. *Człowiek legenda. W pięćdziesięciolecie śmierci*, Poznań 1993, s. 71.

³⁰ Z. B e r n a t, *Ksiądz Wacław Gieburowski (Zarys biografii)*, Roczniki Teologiczno-Kanoniczne, 34 (1987) z. 7, s. 395.

³¹ Pełny tytuł brzmi: „*Śpiewnik kościelny*. Wydał Ks. Wacław Gieburowski dr. phil. dyrygent chóru katedralnego w Poznaniu”, Poznań 1920.

³² Pełny tytuł brzmi: „*Śpiewnik kościelny*. Wydał Ks. Wacław Gieburowski dr. phil. dyrygent chóru katedralnego w Poznaniu”, Poznań 1922.

³³ Pełny tytuł brzmi: „*Śpiewnik kościelny*. Wydał dr. ks. Wacław Gieburowski dyrygent chóru katedralnego w Poznaniu”, Poznań 1929.

Część I ukazała się w roku 1903, część II w 1910 i część III w roku 1917. W naszym artykule posłużymy się wydaniem nowym, poprawionym i uzupełnionym, które zostało wydrukowane w 1930 roku czcionkami drukarni „Głosu Narodu” w Krakowie.³⁴

6. ŚPIEWNIK KS. J. WEISSMANNA

Jest to śpiewnik drukowany na prawach rękopisu nakładem Ks. Ks. Misjonarzy w Krakowie. Ukazał się w roku 1908 pt. „Zbiór pieśni religijnych”.³⁵

7. ŚPIEWNIK KS. W. LEWKOWICZA

Jest to edycja zawierająca wiele wydań, jednakże w ramach czasowych naszego opracowania mieści się tylko pierwsze wydanie z roku 1961, zatytułowane „Śpiewnik parafialny”,³⁶ które ukazało się Warmińskim Wydawnictwie Diecezjalnym.

Omówione powyżej źródła oraz ich autorzy i redaktorzy tworzą dosyć pokaźną grupę. Ich rozmieszczenie na terenie Polski nie jest równomierne. Największa grupa działała w Krakowie, następnie w Poznaniu. Poza tym śpiewniki wydawane były także w Warszawie oraz Opolu i Olsztynie, jednakże bez jakiegoś ściślejszego powiązania z tymi rejonami. Oczywiście trzeba tu dodać, że powstawało w tym czasie wiele innych śpiewników, tworzonych przez innych autorów i redaktorów w innych częściach Polski, jednakże zostały

³⁴ Pełny tytuł brzmi: „Śpiewnik kościelny katolicki – największy zbiór pieśni nabożnych z nutami do śpiewu na 2 głosy opracował Tomasz Flaszka. Część pierwsza – Pieśni Adwentowe, Kolędy, Pieśni Postne, Wielkanocne i o Wniebowstąpieniu Pańskim”, Kraków 1903, „Śpiewnik kościelny katolicki – największy zbiór pieśni nabożnych z nutami do śpiewu na 2 głosy opracował Tomasz Flaszka. Część druga – Pieśni o Duchu św., o Trójcy Przenajświętszej, do Pana Jezusa, na uroczystość Bożego Ciała, Hymni Sacri, o Najśw. Sercu Pana Jezusa, o Najśw. Marii P., Godzinki, Litanie i Koronki”, Kraków 1910, „Śpiewnik kościelny katolicki – największy zbiór pieśni nabożnych z nutami do śpiewu na 2 głosy opracował Tomasz Flaszka. Część trzecia – Pieśni przygodne, Pieśni mszalne, żałobne i o św. Pańskich, Nieszpory i hymny”, Kraków 1917.

³⁵ Pełny tytuł brzmi: „Zbiór pieśni religijnych na jeden głos zebrał Ks. J. W.”, Kraków 1908.

³⁶ Pełny tytuł brzmi: „Śpiewnik parafialny czyli zbiór pieśni sakralnych polskich i łacińskich oraz modlitw dla użytku Wiernych w kościołach rzymsko-katolickich. Zebrał i ułożył X. Wojciech Lewkowicz”, Olsztyn 1961.

one pominięte z tego powodu, że albo nie zawierały w ogóle repertuaru gregoriańskiego, albo niemożliwe okazało się dotarcie do nich.

DIE POLNISCHEN, KATHOLISCHEN GESANGBÜCHER VOM XIX
UND XX JAHRHUNDERT ALS ERFORSCHUNGSQUELLE
DES GREGORIANISCHEN KIRCHENGESANGS

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der gregorianische Kirchengesang, als der, der römisch-katholischen Liturgie, eigene Gesang, ernimmt in der musikalischen Tradition der Kirche einen ersten und wesentlichen Platz ein. Die Kirche hat sich immer bemüht, „den wertvollen Schatz des gregorianischen Gesanges zu bewahren und ihn, dem christlichen Volk zu übertragen“ Es ist durch die Aussagen der Päpste, der Synoden und der Diözesanbischöfe vollbracht.

Um das oben genannte Thema aufzugreifen, muß man zunächst die Frage stellen: In welcher Weise die populären Ausgaben der kirchlichen Gesänge, welche es immer die kirchlichen Gesangbücher waren, diese Art von Weisungen in die Tat umgesetzt haben.

Als Grundquellen für die Erforschung dieser Frage werden die in der zweiten Hälfte des neunzehnten und der ersten Hälfte des zwanzigsten Jahrhunderts herausgegebene kirchliche Gesangbücher betrachtet. *Terminus a quo* stellt das Gesangbuch von M. M. Mioduszewski (1838) dar und *terminus ad quem* bildet das Gesangbuch von W. Lewkowicz (1961). Als Voraussetzung wurde angenommen, die Untersuchung mit dem Beginn des Zweiten Vatikanischen Konzil zu schließen. Im ersten Teil der Bearbeitung wurden die zugänglichen Quellenangaben, d.h. die katholischen Gesangbücher, präsentiert, im zweiten dagegen, das in den Gesangbüchern gehaltene Repertoire der Choralgesänge.

Die Gesangbücher im Gemeindegebrauch der katholischen Kirche des XIX Jh. Spielten eine große Rolle. In dieser Bearbeitung wurden präsentiert und untersucht die Gesangbücher von M. M. Mioduszewski, J. Siedlecki, J. Surzyński, W. Gieburowski, T. Flaszka, J. Weissmann und die erste Herausgabe des Gesangbuches von W. Lewkowicz.